

Ett jordbrukslandskap i ständig förändring

I dag ligger mer än var tredje stengärdesgård i skogen och arealen hästbete ökar medan kohagarna blir färre. Det visar resultat från miljöövervakningsprogrammet Nationell inventering av landskapet i Sverige (NILS).

TEXT: ULLA AHLGREN

ETT AV SYFTENA med miljöövervakningsprogrammet NILS är att se hur det svenska jordbrukslandskapet förändras över tid och hur det påverkar växter och djur. Miljöövervakningen sker genom flygbildstolkning

och fältinventering och har pågått sedan år 2003.

–Arealen jordbruksmark är densamma i dag som när vi startade, men vi ser att det händer mycket i landskapet. Den största areella föränd-

ringen är åkermark som växer igen för att så småningom bli till skog. Men vi ser också att skogsmark röjs och blir till betesmark, säger Saskia Sandring som arbetar som analytiker vid NILS.

Naturbetesmarken ofta oregelbunden

Inom NILS tar man också reda på hur jordbrukslandskapet ser ut. Ett sätt att göra det är att studera åkrarnas och naturbetesmarkernas form och storlek, något som även påverkar den biologiska mångfalden. Studier har bland annat visat ett positivt samband mellan antalet fjärilar och mängden betesmark. Här spelar också omkringliggande mark in. Hur långt är det till nästa naturbetesmark och kan arten sprida sig via till exempel vägrenar och kraftledningsgator?

Genom att sätta åkerns eller betesmarkens kantlängd i relation till arean får analytikerna fram ett så

Betande hästar blir en allt vanligare syn i det svenska jordbrukslandskapet, till skillnad från stengärdesgårdarna, som i allt högre utsträckning hamnar bland träd och buskar i en igenväxande jordbruksmark. Det går att läsa i en nyskriven rapport som du hittar via www.slu.se/nils.

kallat kantindex. Områden med små marker med flikiga kanter får ett högre kantindex än stora sammanhängande marker med raka kanter. Detta gäller om totalarealen av jordbruksmark är densamma.

–Norra Sverige har högst kantindex både vad gäller naturbetesmark och åkermark, medan de stora jordbruksregionerna i söder har ett betydligt lägre kantindex. Samtidigt är arealerna jordbruksmark betydligt lägre i norra Sverige än i södra, säger Pernilla Christensen som också jobbar som analytiker vid NILS.

Fler stengärdesgårdar hittas i skogen

Stengärdesgårdar är ett annat exempel på en viktig livsmiljö och spridningsväg för jordbrukslandskapets växter och djur. Dessa byggdes i samband med att bönderna bröt ny odlingsmark och då lade upp stennarna i en gärdesgård som hägnade in åkern.

–Ormar trivs bra intill muren och vissa fågelarter bygger gärna sina bon i gömslen mellan stenblocken, säger Åsa Eriksson som också är vid NILS.

Åsa Eriksson berättar att NILS har bra dataunderlag vad gäller stengärdesgårdar. De inventeras både i fält och via flygbildstolkningen, men kan vara svåra att se i flygbilderna, eftersom de ofta är så pass igenväxta.

–Gärdesgårdarna byggdes inte mitt i skogen, men i dag finns mer än en tredjedel av dem där, något som visar på en utveckling av jordbrukslandskapet där tidigare åkermarker vuxit igen. Denna utveckling kommer vi att kunna följa, nu när vi

Foto: Åsa Gallegos Torell, SLU

har ett startvärde som vi kan se förändringar mot, säger Åsa Eriksson.

Buskrika bryn gynnsammare för mångfalden

NILS-analytikerna har också tittat på hur skogsbryn som vetter mot jordbruksmark ser ut. Förutom att titta på flikighet har de studerat om brynen består av en mosaik av buskar eller inte.

–En skogskant med en mosaik i skogsbrynet av buskar och träd erbjuder flera olika biotoper än ett tvärt bryn. En mångfald av biotoper gynnar den biologiska mångfalden säger Åsa Eriksson.

De raka skogsbrynen är vanligast vid åkrar. Vid betesmarker och igenväxande marker är brynen mer varierade. Andelen mosaikrika bryn har varken ökat eller minskat sedan år 2003.

Fler hästhagar i dag

Så hur var det då med hästarna och korna? Saskia Sandring har tittat på areal mark som betas av olika djur. Hennes analyser visar att arealen mark som betas av nötdjur minskar i Sverige. Däremot ökar arealen mark som betas av hästar.

–Övriga djurslag står endast för små arealer betesmark, men de ökar

också. Här ingår till exempel getter, strutsar och lamadjur. Det är roligt att NILS faktiskt fångar upp dessa djur i sin fältinventering med tanke på att det är ganska få djur sett till hela Sverige, säger Saskia Sandring.

NILS finansieras i huvudsak av Naturvårdsverket och resultaten används bland annat till uppföljning av miljö kvalitetsmål och forskning. ■

Foto: Andreas Palmén

KONTAKT

Saskia Sandring

saskia.sandring@slu.se, 090-786 82 53.

Pernilla Christensen

pernilla.christensen@slu.se,
090-786 85 27 och 070-633 73 86.

Åsa Eriksson

asa.i.eriksson@slu.se,
090-786 82 23 och 070-298 90 31.

Samtliga vid institutionen för skoglig resurshushållning, SLU.

www.slu.se/nils